

Lopen naar het licht

Advents- en Kerstroute door de binnenstad.

De Tiengroep liep vorig jaar een tocht langs de 'onderkant' van de stad: door het donker op zoek naar lichtplekjes aan de hand van de Sint-Maartensroute en locaties van Trajectum Lumen: 'lopen naar het licht'. Als EUG-kerstuitje is de route nu voor iedereen beschikbaar. Het is een wandeling die vooral tot haar recht komt in de schemering of avond. De route start en eindigt bij de Janskerk.

**SANDER
BOOMS**

Sander.booms@online.nl

Loop tijdens de route steeds onderlangs de Oude- en Nieuwegracht. Trap af, trap op. Hier ervaar je de donkere onderkant van de binnenstad, maar letterlijk kom je telkens weer boven in het licht. Tegen het eind van de route vertel je aan je tochtgenoot voor wie jij graag een kaarsje zou willen opsteken. Ter afsluiting vertellen alle deelnemers in de groep voor wie de ander een kaarsje zou willen opsteken.

Waarom Sint-Maarten met Advent en Kerst?

De Sint-Maartensviering is net als Kerst een lichtfeest. De viering heeft wortels in de lichtfeesten van de Romeinen en Germanen. Het Sint-Maartensfeest op 11 november valt eigenlijk op zijn sterfdag, maar aangezien heiligen dan over gaan naar de hemelse heerlijkheid, is het niet zo vreemd om dan feest te vieren. 11 november is ook zes weken voor het Kerstfeest en die weken vormden vroeger een voorbereidingstijd met vasten en inkeer. De kerk heeft dat later teruggebracht tot vier weken, maar nog altijd is 11 november, net als carnaval, een feest, van eten en drinken. Er werden op die dag ook grote vuren gestookt en in de Domtoren hing in de zestiende eeuw een speciaal voor die avond gemaakte lantaarn met dertig kaarsen. De lampions van de kinderen herinneren nog steeds aan dit aloude lichtfeest. De route laat lichtpuntjes van Sint-

Maarten in de donkere wereld zien.

Sint-Maarten

Op een koude dag in het jaar 353 vroeg in de stad Amiens daar een naakte bedelaar Martinus om hulp. Geld had Martinus niet bij zich en zijn wapenuitrusting was eigendom van de keizer. Daarop sneed hij met zijn zwaard zijn mantel in tweeën en gaf een stuk aan de bedelaar. In de nacht daarop verscheen de bedelaar aan hem met het stuk mantel en het bleek Jezus zelf te zijn geweest.

Al aan het begin van de achttiende eeuw wijdde de toenmalige zending Willibrord een kerkje op het huidige Domplein aan Sint-Maarten. Vanaf dat moment zou St. Maarten voor altijd met Utrecht verbonden blijven. De Domkerk, die eigenlijk St. Maartenskerk heet, het rood-witte stadswapen verwijst naar de mantel die Sint-Maarten ooit deelde.

De Sint-Willibrordkerk (1) - Minrebroederstraat

Lichtkunstenaar Titia Ex laat je met haar kunstwerk in aanbidding opkijken naar de hemel. Haar kunstwerk 'Halo', bovenop de gevel van de kapel, benadrukt de functie en de

historie van het gebouw. Het probeert duidelijk te maken: hier is een heilig huis. Hoewel heilig? In 1960 dreigde de kerk door sloop echt te verdwijnen. De pastoor verhinderde het onzalige idee. Kunstenaar Aldo Hoeben keert de kerk vervolgens letterlijk binnenstebuiten. Een uitgekende projectietechniek levert een sterk staaltje gezichtsbedrog op. Het kleine voorportaal van de kerk verandert voor je ogen in het grootse neogotische interieur. Met je neus tegen het hek krijg je het gevoel door de kerk te lopen.

Tunnel Ganzenmarkt (2) – ingang t.o. Theater Kikker

Waan je even een tijdreiziger. Van de hedendaagse stad ga je naar een van de oudste plekjes van Utrecht. In het lichtontwerp van Erik Groen lijkt de tunnel op de Ganzenmarkt een portaal naar een andere tijd. Eens danste hier het schijnsel van fakkels op de muren. Nu brengt een installatie van ledverlichting de oude muren tot leven. In de middeleeuwen stond op deze plek de stadskraan voor het laden en lossen van de schepen. In de werkelders voor hun huizen sloegen kooplieden hun handelswaar op. Terwijl je door de tunnel loopt krijg je het gevoel achtervolgd te worden. De sfeer verandert. Je verschiet van kleur. Dan zie je licht aan het einde van de tunnel. Vanaf de werf zie je de Bezembrug en de Stadhuisbrug die ook onderdeel uitmaken van Trajectum Lumen.

Buurkerkhof (3)

In de middeleeuwen was de Buurkerk het middelpunt van de

Lees verder op pagina 10

handelswijk Stathe. Viel tot voor kort op het pleintje naast de kerk vooral de stilte op, nu zijn dat de lichtsculpturen van Gabriel Lester voor Trajectum Lumen. Schijnwerkelijkheid, dat zijn de verlichte glas-in-loodramen die Lester op het verstilde Buurkerkhof plaatste. Op het eerste gezicht zie je de weerspiegeling van een glas-in-loodraam. Je gelooft dat licht uit de kerk door de ramen op het plein valt. Maar zijn de ramen van de kerk wel glas-in-lood? Het lichtkunstwerk is eigenlijk een optische illusie.

4

Maartensbrug (4)

Op 11 november als het donker wordt, trekken de kinderen zingend langs de deuren in de hoop beloond te worden met snoep of ander lekkers. Dit 'Maartenszingen' heeft al oude wortels. Zo gingen in de middeleeuwen de armen met licht, waarschijnlijk fakels, langs de deuren van de rijken in de hoop iets te krijgen. In de hoek van de brug met de werfmuur van de Vismarkt is het 'Sint-Maartenszingen' uitgebeeld. Luid zingende kinderen met lampionen hopen daar te worden beloond met fruit of snoep. Aan de andere zijde van de brug bij de Lichte Gaard is een console waarop Pierken de stadsgek staat afgebeeld. Hij had een pak aan in de rood-witte stadskleuren met een Sint-Maarten erop.

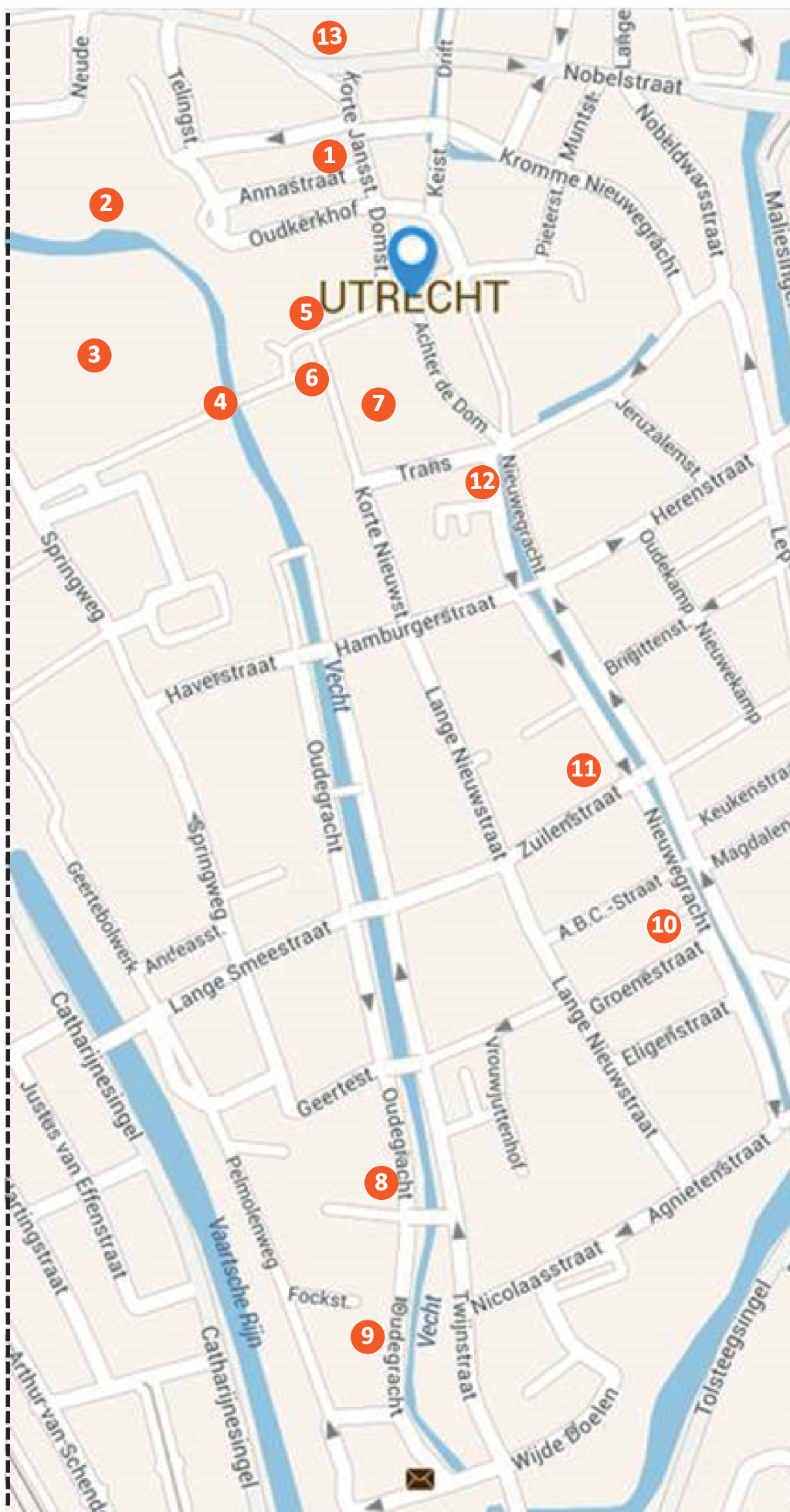
5

Sint-Maartenshof (5) - noordwesthoek van Domplein

Dit is de Sint-Maartenshof van waar herinneringen aan de barmhartige daad van Sint-Maarten te bekijken zijn. Op de grond zijn drie natuurstenen objecten te zien, die naar de verheven daad van de heilige verwijzen. Het rood staat voor de mantel, het zwart voor het afgesneden deel en de witte zuil wijst naar de hemel en geeft de verhevenheid van deze daad weer. Boven de fraaie toegangsdeur van huisnummer 14 is een reliëf aangebracht dat Sint-Maarten te paard met de bedelaar voorstelt.

6

De Dom, dé kerk van Sint-Maarten (6)

Hier stichtten de Frankische machthebbers rond het jaar 630 een kerkje in het voormalige Romeinse castellum. Willibrord herbouwde ook het door de Friezen verwoeste kerkje en wijdde dat toe aan Sint-Maarten. De spits van de Domtoren heeft een windvaan die de manteldeling door Sint-Maarten voorstelt. De eerste steen werd gelegd in 1321 en na ruim zestig jaar kon in 1382 de windvaan worden geplaatst. Burgers en buitenlui konden daarmee, toen en nu, zien dat deze daad van barmhartigheid staat voor 'samen delen'. De namen van de klokken kwamen overeen met de in de Domkerk vereerde heiligen. De derde in de reeks is dan ook Sint-Maarten, met een gewicht van 4273 kilogram. Een deel van het randschrift luidt: "Ik, Martinus, met een stem van twee tonen hoger, beschermer van de vaderstad, in het bijzonder van de Utrechtse Dom, zal ook voor mijn burgers een tweede muur zijn, telkens wanneer de tijd tweedracht zaait."

De Pandhof: stenen stripboek over Sint-Maarten (7)

Boven de vensters bevinden zich reliëfs die taferelen uit het leven van Sint-Maarten voorstellen. Het is een soort stripboek in steen over deze heilige. Opvallend zijn de veelvuldig weergegeven duivels en engelen. De duivels, vaak vluchtend voor Sint-Maarten, staan symbool voor het kwade waar Maarten voortdurend tegen streed.

Lantaarnpaalconsole (8)

Op de werf aan de Oudegracht bij het huisnummer 343 bevindt zich een lantaarnpaalconsole met een afbeelding van Sint-Maarten als legionair die zijn mantel in tweeën snijdt.

Sint-Martinuskerk (9)

Met het ruitersstandbeeld voor de kerk is Sint-Maarten niet als mantel delende heilige uitgebeeld maar als Romeins militair op zijn paard. Hij vertrapt met een been van zijn paard de kop van een draak of slang. Van Sint-Maarten is bekend dat hij voortdurend in strijd was met de duivel, als symbool van het kwaad, maar hier verbeeldt die slang specifiek het kwaad - het

nazisme - van de Tweede Wereldoorlog.

De Sionscameren (10)

Tijdens de middeleeuwen, maar ook daarna, stond in Europa Sint-Maarten symbool voor samen delen, barmhartigheid, compassie en liefdadigheid. Een van de vormen van barmhartigheid was de zorg voor de armen en kwetsbaren. Zo werden er door rijke burgers en de geestelijkheid gasthuizen en armenhuisjes gesticht. Armen van vijftig jaar en ouder mochten er gratis wonen, daarom werden ze ook wel vrijwoningen genoemd. In Utrecht werden ze vaak op een rij langs de straat gebouwd en bevatten een kamer. Vandaar ook de naam 'Godscameren', want ze waren ter ere van God. De bewoners werden tot ver in de twintigste eeuw jaarlijks, maar ook op feestdagen, bedeed met turf, olie, voedsel, kleden en geld. En op Sint-Maartensavond- en dag kreeg iedereen ook nog eens 'stuivers' aan geld en brood. De Sionscameren liggen in een besloten hof/tuin, die soms toegankelijk is via een poortje tussen twee huizen bij Nieuwegracht 89. Een gevelsteen met de naam 'Sionscameren' boven het poortje geeft aan dat dit de toegang tot de Sionscameren is.

Het Catharijneconvent (11)

Omstreeks 1200 stond, waar nu het huidige Vredenburg is, een klooster. Daarin was ook een hospitaal of gasthuis opgenomen, waar zieken en armen werden verzorgd. Toen Karel V keizer werd het convent met gasthuis naar het klooster aan de Lange Nieuwstraat ver-

huisd. Daar werd het uitgebreid tot het tegenwoordige Catharijneconvent.

Sint-Maarten had behalve de beroemde mantel ook een hamer. Die ligt nu in het Museum Catharijneconvent.

Nieuwegracht (12)

Kijk aan het einde van de Nieuwegracht (op de Pausdam) terug over de gracht. Het is middeleeuws 'design': mooi en functioneel. Zelfs in de duisternis van de avond. De Nieuwegracht is een oase van rust waar stadsrumoer nauwelijks doordringt. Overdag speelt het licht dat door de hoge bomen valt op het kabbelende water. In de avonduren neemt 'Tender Echoes' van kunstenaar Jacqueline Verhaagen het betoverend lichtspel over. Aan het andere uiteinde van de Nieuwegracht plaatste ze onder water honderden led-lampjes op flexibele halmen. Laat je blik maar eens over het water glijden. Het heeft een hypnotiserend effect. De lichtjes lijken als een school vissen weg te schieten. Het kan een sterrenhemel zijn. Vuurvliegjes in de nacht. Een dans. Zie erin wat je wilt. De Nieuwegracht stoort het niet. Die stroomt langs de lichthalmen alsof ze er al eeuwen staan.

Janskerk (13)

De Janskerk heeft al heel wat stormen moeten doorstaan. De kerk viel ten prooi aan branden, een orkaan en diende als kazerne en bibliotheek. Met de regelmaat van de klok kun je de installatie zien die haar naam eer aan doet: licht en kleur. Als eerste neemt ze je mee door de tijd door de drie bouwstijlen waarmee de kerk is gebouwd te belichten. Romaans: sober. Gotisch: dramatisch. 17e -eeuws: warm. Met de projectie voor de ingang leggen ze hun lichtkunst aan je voeten. Vervolgens lokt betoverend licht en geluid je een laantje in. Het voert je naar een stil plekje naast de kerk waar achter de ramen een volgende verrassing wacht. Ten slotte is het tijd voor interactie. De ontwerpers van Atelier Lek nodigen je uit zelf te spelen met licht. Ga maar eens in een kleur staan en zie hoe het palet verandert.